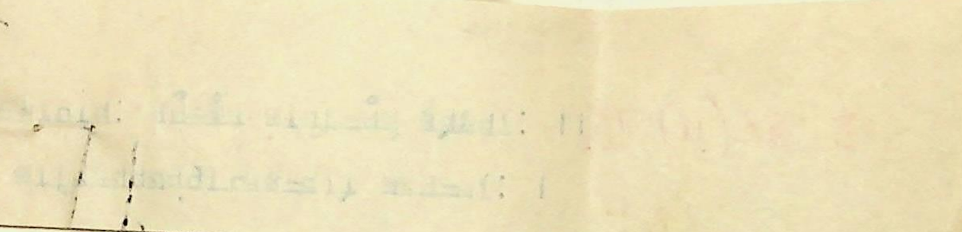
वधूँ का उपमान.

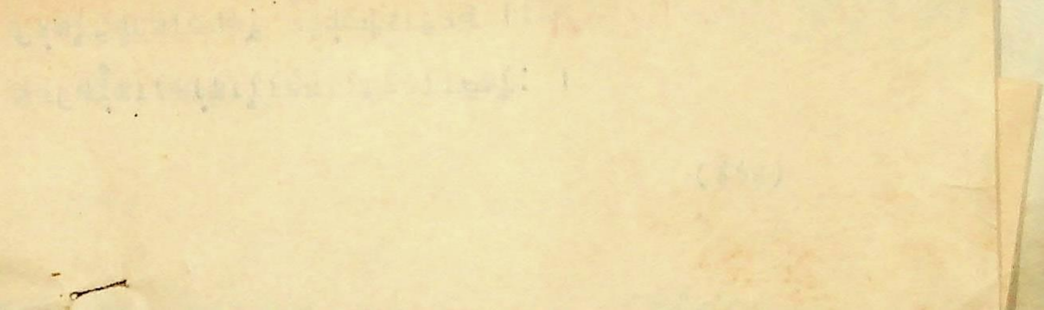
पुनरिन्दुश्चलत्स्वच्छमयं करोति सुन्दरैः करैः ।
करोत्यमृतमाह्लादि दिग्वधूमुखमण्डनम् ॥ IV 47.75.

२८व

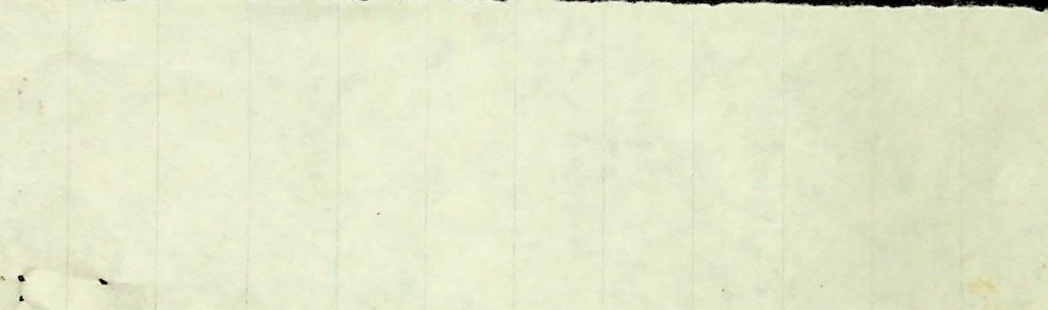
आदित्यपथसंप्राप्तकन्दरो जडमन्थरः ।
एकार्णवः समुत्कूल आसीन्मूर्ते इवेश्वरः ।। VI (ii)78. 3.

क्वचिदुंकारकांकारैरङ्गारनिकराम्करैः ।
किंकरैर्विंकिरत्यर्णो मूर्खसंसर्गवानिव ॥ Vi (ii) 115. 31.

चोरा:, अरय: etc

चरन्ति चतुराश्चौरा विषमा विषयाश्रयः ।
हरन्ति धर्मसर्वस्वं जागर्षि स्वपिषीह किम् ॥ V(ii) 93.50.

दोषभयत्यन्य एवैनं निग्रहार्हो मुहुर्बलात् ।
तपस्विनं यथैकान्तं संस्थितं मत्तस्कर: ।। V (i) 73.

मिलत्पदार्थनीरन्ध्रं सितमच्छं सवायुभिः ।
क्वचित्सौम्यं क्वचिद्दाव्यं चौरैरिव पुरं निशि ।।
V.(ii)137.20.

राजनले

वातवर्षहिमोत्पातपातभग्ने धरातले ।
जडवेगो गमद्वृद्धिं कलाविव महीपतिः ।। VI (ii) 78. 1.

राग एव हि शोभायै निर्गुणानां जडात्मनाम् ।
राजेव राजते राजन्रागेणैवेष किंशुकः ।। Vi (ii) 120.

तेषु तत्कान्यदेशेषु तथोद्दोनविहोनया ।
हारिण्या विहरंजात्या राजेव परिराजते ॥ V.(i) 45.13.

तेषु तत्कान्यदेशेषु तथोद्दहोनविहोनया ।
हारिण्या विहरंजात्या राजेव परिराजते ।। V(ii) 45.13.

ळळन्नवळतावान्तपुष्पधूळिविधूसराः ।

सरन्ति मरुतो मन्दमुद्यानेषु नृपा इव ॥ Vi (ii) 120.6.

नाट:

कुटीकुड्येषु भग्नेषु प्रतिबिम्ब इवामरः ।
अतिष्ठत्पुरुषस्तत्र पटान्नट इवोद्गतः ॥ Vi (ii) 130.20

আরমগelte.

मोदादारिविकाख्यास्यं परिदिव्यशिरावृतम् ।

मात्रापंचककोशस्थं नरत्तारकसोकमरम् ।। V.i (ii) P3.10.

विनय

क्वचित्प्रकटसर्वार्थो मनो प्रतिमतामिव ।
क्वचिद्बहुस्यन्नागहनो मूर्खश्रोत्रियचित्तवत् ॥ VI (ii) 64.13.

अभिसारिका।

अभ्रनीलांशुकच्छन्ना मूकरत्नविभूषणाः ।
शिलाः कनकसुन्दर्यो यत्र शृङ्गाभिसारिकाः ॥ V. 65.16.

पयोधरपटच्छन्नं विद्युद्वलयभूषितम् ।
अभिसारिकया तुल्यं धाराधौताङ्गचन्दनम् ।। Vr (i) 105. 10.

रोगराजयः

[illegible]

घुघूर्घर्गिनो महोपादा घनाघोरोमराजय: ।
जहुगवो रुगिननिभान्यश्चन्द्रार्कीकृतकुण्डला: ।। IV. 50. 8.

पुन

ज्वालोद्धुरो धूमकचो जगज्जीर्णकुटीनट: ।
जज्वलुर्वनजालानि पुराणि नगराणि च ।। VI (ii) 75.28.

लोचनete.

चन्द्रार्कौ लोचने तस्य ब्रह्मलोको मुखं स्मृतम् ।
तेजः सोमो स्य कथितः श्लेष्मा प्रालेयपर्वतः ।। VI (ii) 74.14

अहमर्थे प्रविसृते संसारो ऽनुभूयते ।

नान्तर्भूय परिक्षीणे लोचनस्येव तारके ॥ [illegible] 4.45

अहमर्थे प्रविसृते संसारो ऽनुभूयते ।
नान्तर्भूय परिक्षीणो लोचनस्येव तारके ॥ [illegible] 4.45

चन्द्रार्कबिम्बनयनं तारामुक्ताकलापकम् ।
विलोलमेघवसनं नानावनतनूरुहम् ।। V. (ii) 126. 10.

on t'elte.

गायन्त्यनिलमाभारैर्नृत्यन्ति लतिका: करै: ।
पुष्पैर्हसन्त्यगेन्द्राणां गुहा गह्वरकोटरा: ॥ VI (ii) 56. 18.

ट सं.

संध्याभ्रमेशानुपयन्ति वाता

नभस्तले कोमलकम्पनेन ।

नृपाङ्गणो पुष्पविचित्रलेखा-

नुवासिते नृत्यवरा इवैते ।। V(ii) 115. 29.

उपमान s drawn from
the world of human beings
(limbs, possessions etc.)

সুচি

विलास-

पञ्चानाराल गहिने न

वत्मा हेलाविलोल घनसार्गीत-

पामलेन । मल्लोन पल्लवद-

लामल मालितानां लदमीलताऽ-

सिरलिता बालिलेव मुष्टिः ॥

6 (1) 36. 19.

(٤)

सरिवन्ती

जरावली ।

6.(i). 35. 19-20-

स्फोटेषु भ्रमबीजेषु कल्पना-
जालकर्तृषु । सहस्रशातशाखे-
यंसविद्योदितिपीवरी ॥
वेदवेद्यार्थवेद्यादि जीवजाल-
जयावली ।
6.(i). 35. १९-२०

की ओर ऐसी चली गई
की ओर जा रही हो
पड़ी हुई है और ऐसा
सांपों ने जकड़े रखा हो
बिना महावर रंगे भी
वलकलामपस्विनी) य
इस में आश्चर्य ही क्य

ज्वर

वासना विषवेल सम -
वैभव में ज़हर फैला देती।
अनन्त सद्गुणों को भी पल में सकल
खा लेती ॥

(उपाधि: तनिलीवाराम)
ता॰ १३.२२

अङ्गना कान्तावनिता दीक्षित

कान्ताङ्गना

हेलाविलितधम्मिल्लमुक्तमालतिकालता: ।
इव बालाङ्गना नृत्यं तन्वानास्तनुगात्रिका: ॥ VI (ii) 145 19.

न मे मनोरमा: कामा न च रम्या विभूतय: ।
इदं मत्ताङ्गनापाङ्गभङ्गलोलं च जीवितम् ।। Vi (ii) 93. 60.

आत्मज्ञानमिदं शास्त्रं प्रकाशयति दीपवत् ।
पितेव बोधयत्याशु कान्तेव रमयत्यलम् ॥ Vi (ii) 103.40

प्रभाततूर्यमुखरैर्दिवसैरिव तर्जिता ।

हृद्येव स्फुटिता नारी निलीना दयितोरसि ॥

V.(ii)115.36.

एषा ऽ [illegible] सनयो लयोग्रलवलो वल्लो लसच्चन्दन-
स्पन्दोताामोदमदाद्रसेन तरवो वक्रे क्रियन्ते त्रिभि: ।
सज्वालोदहनादासंस्थितकपोलोष्मोदयो ताण्डवे
अङ्गुष्टाङ्गुलिमर्यैथोष्णाककणास्तप्ता यथा योषिताम्
Vi (c.)1.1.15. 9

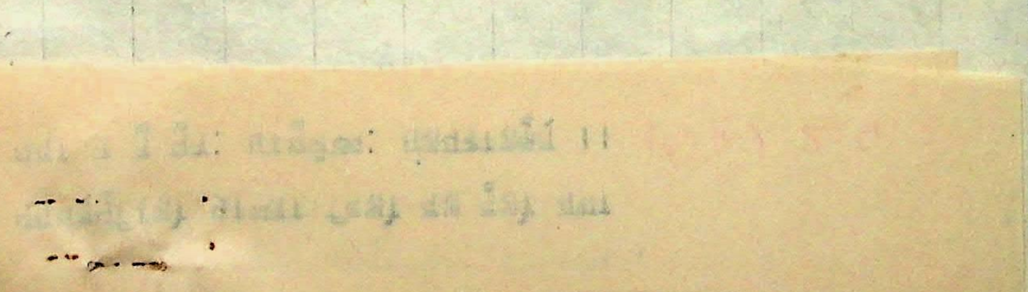
इह चन्द्रोदयेष्वेताश्चन्द्रकान्तकटप्रजाः ।
नद्यो माद्यन्ति वनिताः सेष्टा इव निशागमे ।। Vi (ii) (32.3

इह चन्द्रोदयेष्वेताश्चन्द्रकान्तकटप्रजाः ।
नद्यो माधन्ति वनिताः सेष्टा इव निशागमे ।। V:(:)132.3

इक् etc.

पण्डितस्य यथाभूता वस्तुदृष्टिः प्रसीदति ।
दृगिवेन्दौ निरभ्रोदे सकलामलमण्डले ॥ Vi (ii) 143.4

भगवन्भूरिशो भ्रान्ता दिशो दश दृशो यथा
मया न तु पुन: साधुर्लब्ध: संशयनाशकृत् ।। V. (ii) 24.2

দুর্ভাগ্যবশঃ

आत्मन्येवास्स्व शान्तात्मा मूकान्धबधिरोपमः ।
नित्यमन्तर्मुखो भूत्वा स्वात्मनान्तः पूपूर्णधीः ॥ Vi. ii/25

मोहावरणेव संवीतश्चेत्यवस्तुपरायणः ।
जात्यन्ध इव पन्थानं मातृतात्मा न पश्यति ॥ V. (ii) 20.15.

क्रदोपशान्तचित्तात्मा चिन्तामुपगतः पराम् ।

परमाञ्चोक्रमेष्यामि जात्यन्ध्यविगमादिव ।। V. 51. 29.

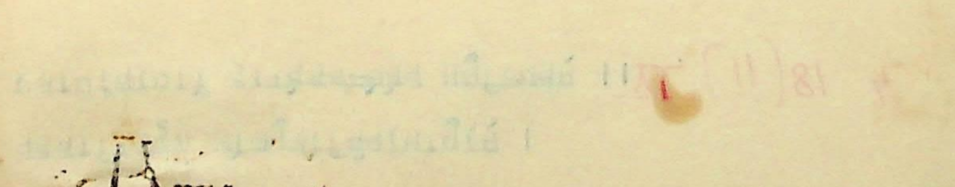
— निडीवा। इव.

निपिकर्मार्पिताकाराः सर्वे ध्यानपरायणाः
बद्धपद्मासनास्तत्र निर्जीवा इव संस्थिताः ॥VI (ii) 79.5.

देहवसा.

देहवसा।

वडवाग्निसदृशं लोलभुजोर्मिभरभासुरम् ।
एकार्णववारणार्थं द्राग्देहबन्धेनेव समुत्थितम् ॥ VI (ii) 81. 4.

अवयव & इन्द्रियव्यापार

मन: सेनापते: सेनामिमामिन्द्रियपंचकम् ।
जेतुं चेदस्ति मे यत्नो जायामि तदलं मुने ।। V. (उ) 6.55.

अवलम्ब्य तदेवान्तः संस्थितास्तैजसादयः ।
न स्थितिं प्रविमुंचन्ति स्वां यथावयवा इव ।। VI (ii) 80.54.

ঃ শ্রী মানিকাহব

तान्नीतमात्रखण्डेषु पतिताः पातिताङ्गकाः ।
पारसीका गता मोहं प्रमादैर्मानिका इव ॥ Vi(ii) 112.35

~~[illegible]~~ के लेखका:

अनुद्वेगकरा चारा बान्धवा नागरा इव ।
वहि: सर्वसमाचारा अन्त: सर्वार्थशोतना: ।। V. 6.19.8.5.

परिज्ञातस्तु कालेन स्वल्पेनैवोपशाम्यति ।

वासनातानवात्स्नेहो वन्ह्यौ दूरगते यथा ।। V: (ii) 95.22

॥ तठ

जागतानां पदार्थानामदृष्टात्मतनुस्तनुः ।
हृत्स्थो सि हारमुक्तानामेकस्तन्तुरिवाततः ॥ 5. 18. 44.

अतो यदेव तैदीयो ब्रह्माण्डाख्यं महावपुः ।
तत्पदार्थाः प्रधावन्ति तृषिताः सलिलं यथा ।। VI (ii) 80.53.

राधु.

संसारविषमासाद्य विद्युत्संपातचंचलम् ।
सच्चास्त्रसाधुसंपर्कैः कर्दमात्सारमुद्धरेत् ॥ V: (ii) 162.22

पण्डित etc

शिष्यः सारस्वता नीत्वा आदिनान्ते
कृतजयः ।
पण्डिता इव वादेषु नोद्विग्ना न पराजिता ॥

III 37. 57.

शिवः सारस्वता नीत्वा आदिनान्त
कृताजयः ।
पण्डिता इव वादेषु नोद्विग्ना न पराजिता
॥

III 37. 57.

بلا لها

२ रु.

प्रवेशनिर्गमव्यग्रतरस्त्वग शिलीमुखः ।
प्रफुल्लकिंशुको भाति वीरो रक्त इवासृजा ।। ४i (ii) 120.15

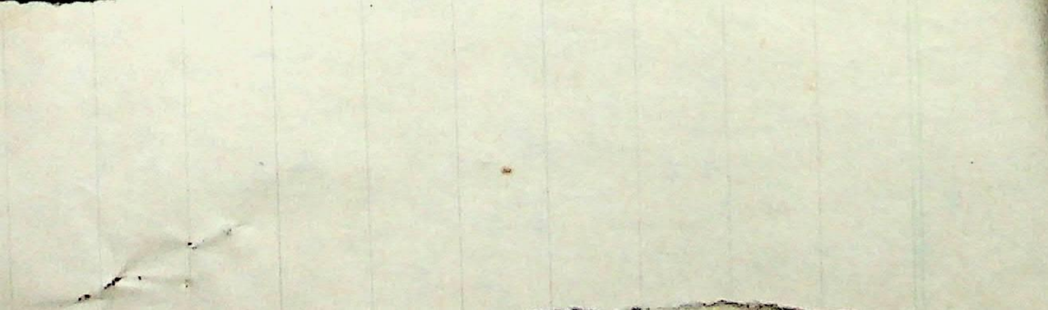
ग्राम्य

राजद्वारगतो ग्राम्य इवाहं विस्मयं गतः ।
तामालोकितवान्भूयः कलधौतशिलामहम् ॥ VI (ii) 86.13.

गोकुलनाथजीना:

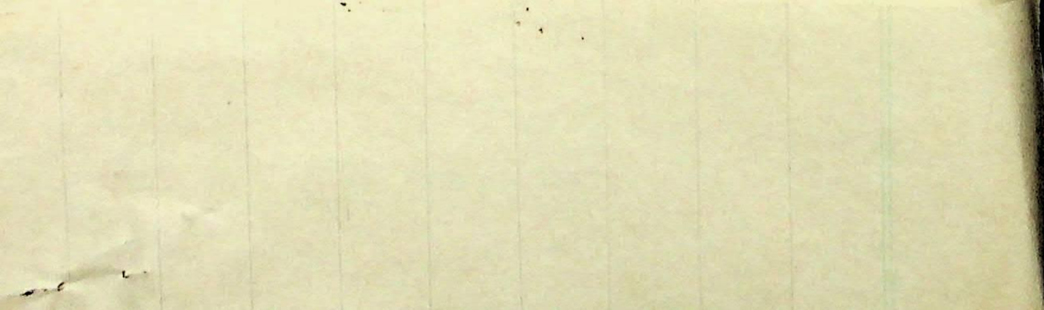
प्रबुद्ध: सर्वकर्माणि कुर्वन्नपि न पश्यति ।
गृहकर्माणि गेहस्थो गोष्ठभाण्डमना इव ।। V.(गा) 22.30.

অরবিন্দ

अगस्त्यशोषितो प्योधिर्गङ्गापूरेण पूरितः ।
येन दुष्पूरभूतो पि महासार्थो र्थिनामिव ॥ Vijñ 74.10.

सज्जनः

नाक्रामन्ति मयाक्रान्ता न च श्रृण्वन्ति मद्वच: ।
इत्यहं मोहमापन्नो विक्रोत इव सज्जन: ।। V.(ii) 95.3.

সাত,

अतिदीर्घा करानास्या नभो मातुमिवोद्यता ।
दीर्घजानुभुजभ्रान्त्या मातुकामेव दिङ्युखम् ।। VI (ii) 81.10.

उह्यमानस्य कृष्णस्य तनुरेवाम्बुरूपिणी ।

मातृजङ्घेव वत्सस्य कष्टं बन्धनतां गता ।। V: (...) 139.6

पाद:

ब्रह्माण्डखण्डमस्याधो विस्तृतं पादयोस्तलम् ।
जानुमण्डलरन्ध्राणि पातालकुहराण्यधः ।। VI (ii) 74. 10.

Hair as a standard of comparision

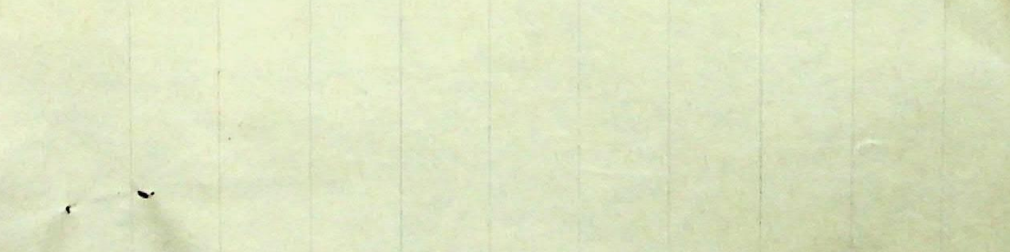
धौतावघूर्णितानल्पभ्रमद्भ्रमरकुन्तलम् ।

प्रमार्जयन्तमाशानां मुखं पल्लवपाणिभिः ॥ IV. 49. 3.

दु:खानि मौर्ख्यविभवेन भवन्ति यानि
नैवापदो न च जरामरणेन तानि ।
सर्वापदां शिरसि तिष्ठति मौर्ख्यमेकं
कृष्णं जनस्य वपुषामिव केशजालम् ।। V.(i) 88.27

यः पयोमेदुरैर्मेघैर्लिप्तैः शृङ्गकोटिषु ।
लताकुसुमसंप्रीतैः कुन्तलैरिव राजते ॥ V. 19. 6.

स्रीव. सना: ला.

अर्चिच्चदापि मृत्पिण्डः शरावोदंचनादिकम् ।
यथादृग् मनुते जीवस्तथादृग् मनुते जगत् ।। V.(ii) 18.29.

आश्रमपाते मृगगणास्त्यक्तरोमन्थमुद्ययुः ।
साग्निदाहात्पुरवराद्भीतभीतजना इव ॥ Vicig 3.57.

तदहं हृदयं जन्तोराविशं विषमान्तरम् ।
नरो वयवसंबाधं नरवृन्दमिवाधिकः ।। Vi (i) 137.22

स्वर्गस्था नरकं यान्ति नारकाश्च त्रिविष्टपम् ।
योनेर्योन्यन्तरं यान्ति द्वीपाद्द्वीपान्तरं जनाः ॥ V. 18.52.

पिता.

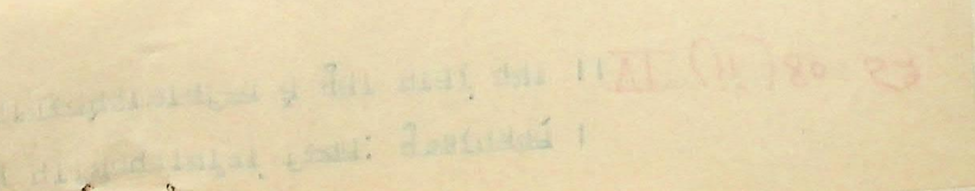

शुक्लकृष्णादिवर्णानां नित्यं ज्योत्स्नाङ्गशायिनाम् ।
पुत्राणामिव वर्णानां सर्वेषां देहदः पिता ।। Vi(iii) 91.7.

৮০২

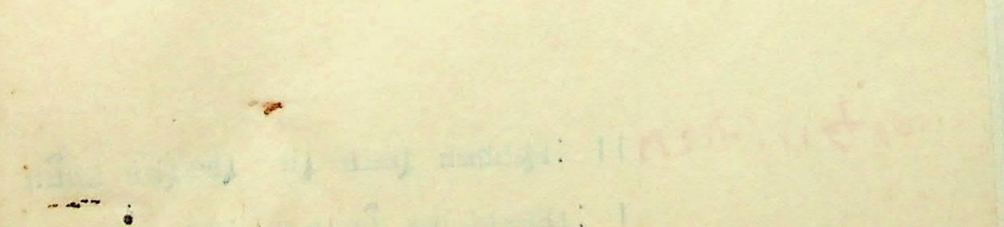
स पार्थिवपदार्थानां स्थितः पुष्करपत्रवत् ।
भागस्त्वमेवाधावन्ति ते सुता मातरं यथा ।। VI (ii) 80. 52.

कुचकोटरसंसुप्तं विस्मृत्य जननी सुतम् ।
यथा रोदिति पुत्रार्थं तथात्मार्थमयं जनः ।। V.1.118.15.

নত্তঃ

चन्दनाकिंषित: श्रो पाँजेतुं जनाधिवेत्त्नना: ।
समुद्यत इवोच्चौ सौ मल्नो मल्यपर्वत: ।। V: (ii) 1150.

कृष्टि बड़ का उपन्यास.

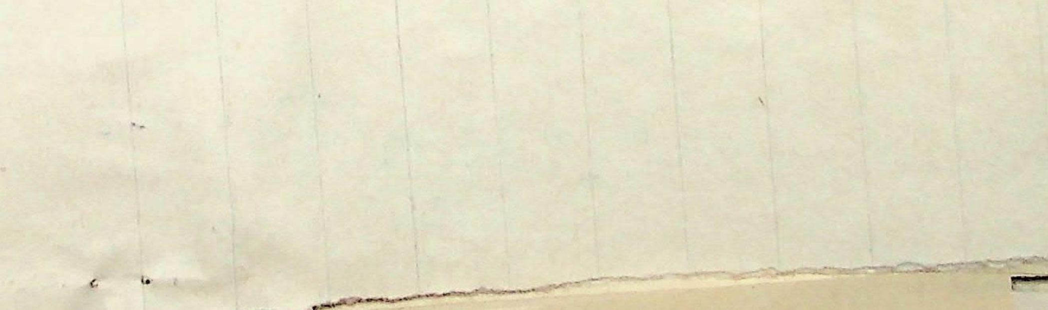
वितीर्णमिव दिक्कुद्दादीर्घं विटपबाहुभिः ।
आलोकयन्तं ककुभो विकासिकुसुमेक्षणैः ॥ IV. 49. 2

নিখিল

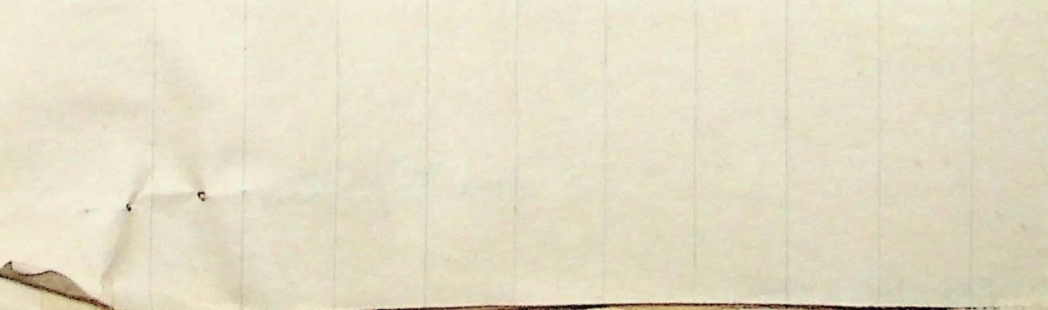
तत: सज्जनसंपर्कमुदर्कश्रेयसे स्वयम् ।
करोति स्वस्थतागृध्नुर्भिषगाश्रयणं यथा ॥ VI (ii) 47. 28.

कृपणा

तिष्ठतः ।
बहवो भिर्विजिगीषाभिः कृपणाविव
जीवन्मुकावपि गुरु लोके शुक्रबृहस्पति ।। V : (i.) 125.58

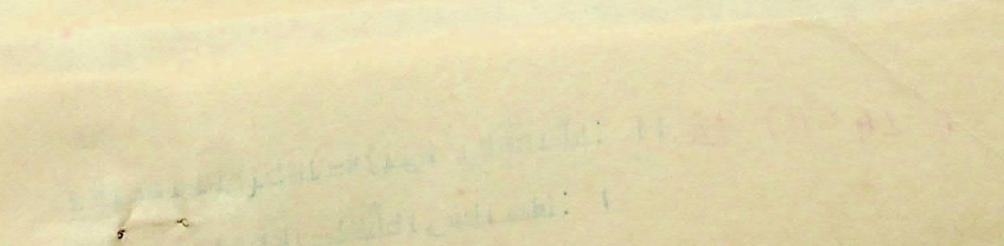
.... पानी

नोतो स्मि परमं खेदमभिधावद्भिरिन्द्रियैः ।
एक एव महारण्ये तस्करैः पथिको यथा ।। V.P. (vi) 5.56.

धार्य पान्थदृष्ट्येव दृश्यन्ते दारबन्धवः ।
यथाशक्ति यथाकालमुपचर्यन्त एव च ॥ VI (ii) 48.4.

दूरे परिहरत्यज्ञान्यज्ञयूपानिवाध्वगः ।
कन्यादानतपोयज्ञान्करोति विबुधानुगः ।। VI (ii. 47. 4.

ग व्यदेशैक निष्ठस्य यथा पान्थस्य पादयो ।

स्पन्दो विगतसंकल्पस्तथा स्पन्दः स्वकर्मसु ।। V. 6/126.96.

कलनापदिशणो नोडं देहं दोघंतया मुनिः ।
जहौ गिरिगुहागेहे भारं वैवधिको यथा ॥ V - 19.18.

क्षीण

तेजस्युपरते तस्य घूर्णमानं मनो गुरोः ।

निशा व्यवदधान्निद्रां शीलं दानोद्भवदेव वा ॥ V. 54. 47.

सर्वासां भूतजातीनां व्यग्राणां व्यर्थदीर्घया ।
दीर्घाणामिव गच्छन्ति दिवसानि दुरीहया ॥ V.(ii) 97.37

आस्वादयति यं भावं चिद्वातुंगिनात्मकः ।

लब्धः सर्गः प्रलापेन दीनः दुःखतया यथा ॥ VI (ii) 55.4.

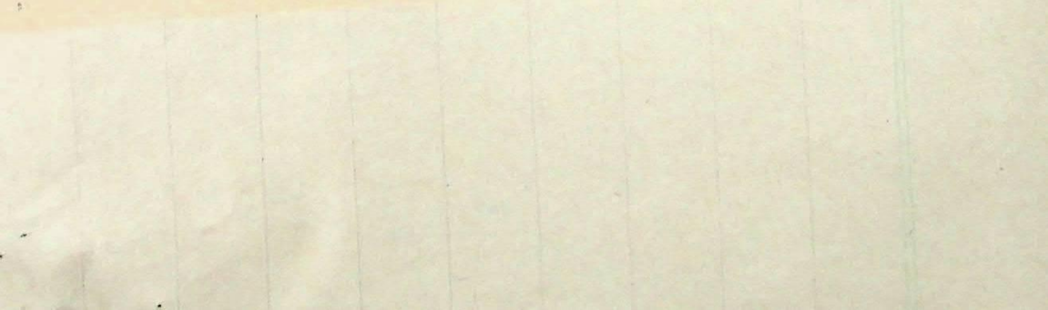
वासनाभारवान्

संसारसरणावस्थां तथा विहर सुव्रत ।

न यथैव श्रमश्रान्तो वासनाभारवानिव ।। V. 18.59

[illegible]

দশ;

लब्धप्रकाशगम्भीरं प्रसन्नं कान्तिमत्तरम् ।
रजोविरहितं रेजे खं मनो महतामिव ॥ V.(ii) 13.12.

स मद्भलथ निर्वाणमोहमानो दिवानिशम्।
राजा राजेव मनसा मनो जेतुं प्रबुध्यते ॥ VI (ii) 65.14.

II.

आकाश एव तिष्ठति विगताखिलकल्मषः।
स्तब्धप्रकृतिसर्वाङ्गो मनो निर्वासनं यथा॥

VI (i) 21-16.

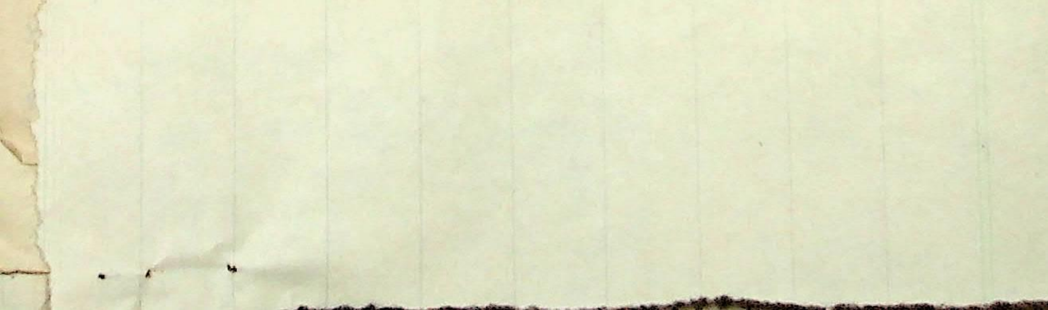
'a thing is.' These powe

the three gunas, they are

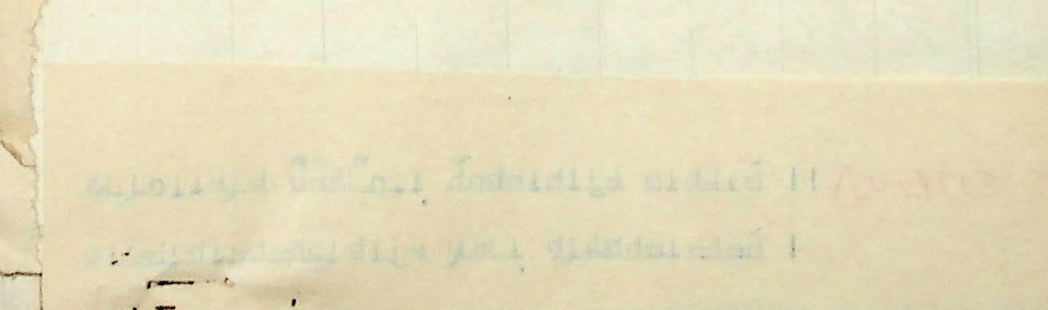
of the form of succession

things away from our cons

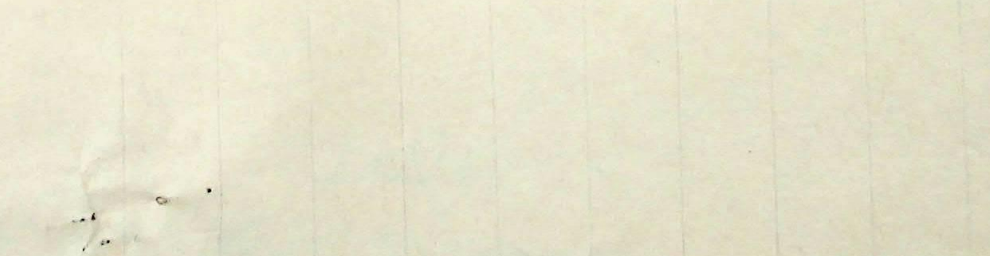
সুসঙ্গ

आत्मीयान्यन्यदीयानि तेषां बोदयबलान्यतम् ।
क्षीणानीव मुमुक्षूणां पुण्यपापानि धावताम् ॥ V(ii)(13.5

पति

पश्यामि कान्तमित्युक्तं ममाप्युत्कण्ठते मनः ।

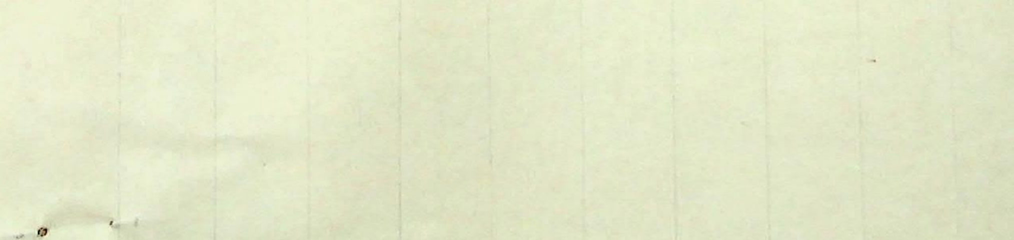
न जातो जालवल्लितास्तरुं वल्लयः स्वां पतिम् ।।

२८

भूभारपरिभूताद्गो हरिं शरणमेष्यति ।

कान्ता दस्युपराभूता दीना पतिमिव प्रिया ॥ VI (i) 52.26.

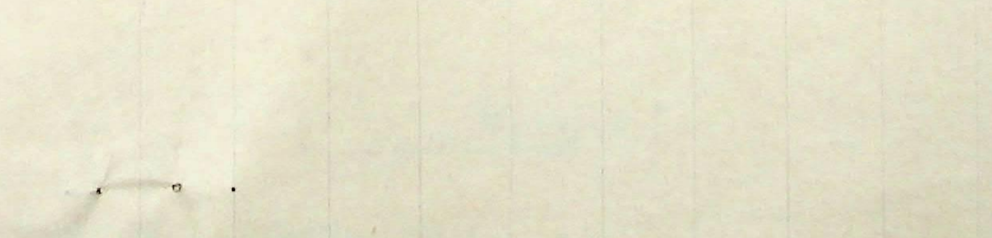
घरो

वाक्ये तदेवमित्यादिगुणासाम्यादशेषतः ।

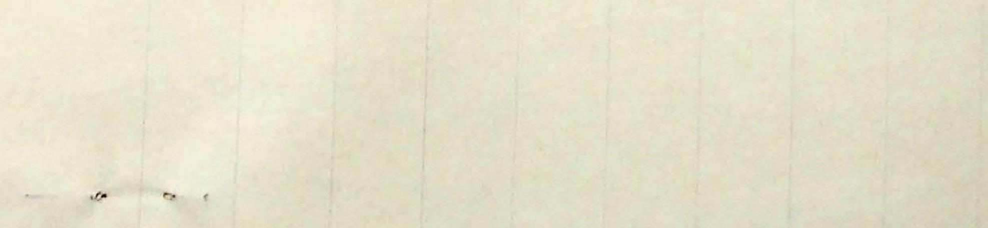
न जाग्रत्स्वप्नयोर्ज्यायानेकोऽपि यमयोरिव ॥ Vi(ii) 161.27

यौवनवान्

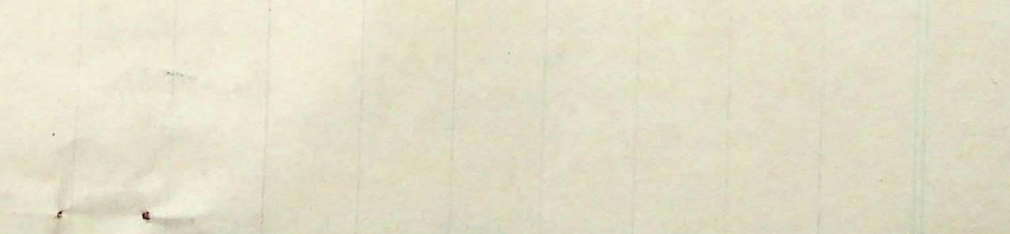
किमेतत्स्यादुतान्यत्स्यान्निर्वाणमिति संशयात् ।
नाध्यगच्छदसौ शान्तिं भूर्वो यौवनवानिव ॥ Vi (ii) 155.4.

[illegible]

पूर्णस्यापि जगद्दोषैः सर्वदैवाविकारिणः ।
स्वस्य मन्ये बुधस्यैव सुखं सर्वार्थशून्यता ॥ Vi(ii)116.13.

— सम्राट्

महर्णादिषु नैष्वस्य प्रमं कालान्तरेषु सः ।
नौपव्यानमघः कुर्वन्सम्राडिव विराजते ॥ V. (ii) 45. R.

टवल

आपातरमणीयानि विमर्दविरसाण्यति ।
दुःखान्यापत्प्रदातॄणि संगतानि खलैरिव ॥ Vi (ii) 93.83

अहो नु परिखेदाय प्रौढप्रायातपो रविः ।
परितापाय पापो यं दुर्जनैनेव संगमः ।। V(ii) 23.9.

४(१।८।१६)

न कश्चिद्राजते कायो ममतामेध्यदूषित: ।
प्राज्ञो प्यतिबहुशो पि दु:शील इव मानव: ॥ VI (i) 53 ॥.

विलाविन

वीचयो रत्नमाणिक्यपदेष्वावर्तवृत्तिभिः ।
विलसन्ति विलासिन्यो वशाः स्विव विलासिनाम् ॥

Vi (ii) 120.22